

Esitutinnan viipyminen

KANTELU

Kantelija on oikeuskanslerinvirastoon 8.9.2020 osoittamassaan kantelussa arvostellut Hämeen poliisilaitoksen menettelyä esitutinnan toimittamisessa. Kantelun mukaan julkisuudessa laajasti esillä olleen Lahden putkapahoinpitelyn tapahtumaketjun yhteydessä on tehty tapauksen asianomistajasta kaksi rikosilmoitusta, joiden käsittelyä ei ole saatettu loppuun lain osoittamalla tavalla ilman aiheetonta viivytystä.

SELVITYS

Poliisihallitus on antanut asiassa 15.12.2020 päivätyn lausunnon (POL-2020-63457), jonka ohessa se on toimittanut Hämeen poliisilaitoksen asiasta antaman lausunnon liitteineen.

Edellä mainituissa lausunnoissa ilmenneiden seikkojen perusteella otin vielä tutkittavaksi asiakokonaisuuteen liittyvässä asiassa 5530/R/14088/19 tutkinnanjohtajana toimineen syyttäjän menettelyn. Apulaisvaltakunnansyyttäjä on antanut asiassa 16.11.2021 päivätyn lausunnon (Dnro 67/47/21), jonka oheen on liitetty syyttäjän asiasta antama selvitys.

Lausuntojen ja selvitysten lisäksi käytössäni ovat olleet 5590/R/5410 ja 5530/R/14088/19 esitutkintapäätökset.

Jäljennökset edellä mainituista lausunnoista ja selvityksistä toimitetaan ohessa kantelijalle tiedoksi.

RATKAISU

Oikeusohjeita

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Pykälän 3 momentin mukaan esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen.

Esitutkintalain 2 luvun 4 §:n mukaan syyttäjä johtaa esitutkintaa, jos poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä. Vaikka poliisimiehen tekemäksi epäiltyä rikosta ei ole tehty virkatehtävien suorittamisen yhteydessä, syyttäjä voi rikoksen vakavuuden tai asian laadun sitä muuten edellyttäessä päättää ryhtymisestään tutkinnanjohtajaksi. Syyttäjä voi edellä tarkoitetuissa tapauksissa johtaa esitutkintaa myös siltä osin kuin asiassa on poliisimiehen lisäksi muu epäily, jos se on asian selvittämiseksi tarkoituksenmukaista.

Poliisilain 1 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan poliisin tehtävät on hoidettava tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

Selvitys

Hämeen poliisilaitoksella on 3.2.2019 kirjattu rikosilmoitus 5590/R/5409/19 sen johdosta, että henkilön on epäilty pahoinpidelleen järjestyksenvallvoja ravintolassa sekä rikosilmoitus 5590/R/5410/19, jossa saman henkilön on epäilty syyllistyneen virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen. Tutkinnanjohtajana on molemmissa asioissa toiminut Hämeen poliisilaitoksen rikoskomisario A.

Rikosilmoituksen 5590/R/5409/19 perusteella asiaa on tutkittu pahoinpitelynä. Asia on siirtynyt esitutkinnasta syyteharkintaan 4.4.2019 ja vastaaja on tuomittu Päijät-Hämeen kärjäoikeudessa järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamisesta sakkorangaistukseen elokuussa 2019.

Virkamiehen väkivaltaista vastustamista koskevan rikosilmoituksen 5590/R/5410/19 osalta tutkinnanjohtaja on kertonut saaneensa tutkinnan alkuvaiheessa käyttöönsä valvontakameratalenteita, joihin perehdyttyään hän arvioi, että asiaa tulee tarkastella mahdollisesti poliisirikosasiana. Tutkinnanjohtaja A oli keskustellut asiasta rikostarkastajan kanssa, joka on 13.2.2019 laatinut ilmoituksen 5530/S/1698/19 nimikkeelle ”Esitutkintalain 3:3.2 tarkoittama selvitys” ja tutkinnanjohtajuuden osalle nimikkeeseen ”syyttäjä tutkinnanjohtajana”. Näin ollen poliisirikosasiana asia on siirtynyt valtakunnansyyttäjänvirastoon (nykyisin valtakunnansyyttäjän toimisto).

Valtakunnansyyttäjänvirasto on jakanut ilmoituksen 5530/S/1698/19 syyttäjälle, joka on 15.4.2019 tehnyt päätöksen esitutkinnan aloittamisesta poliisin ja kahden vartijan osalta ja ilmoittanut toimivansa asiassa tutkinnanjohtajana poliisin lisäksi myös vartijoiden osalta. Ilmoitus on siten johtanut esitutkintaan 5530/R/14088/19, syyteharkintaan ja asian käsittelyyn Päijät-Hämeen käräjäoikeudessa. Kyseinen asia on ollut kantelussa viitattu ja julkisuudessa esillä ollut Lahden putkapahoinpitely.

Asiakokonaisuuden tutkinta on päätynyt siten tilanteeseen, että asiassa 5590/R/5409/19 on tutkittu henkilön ravintolan järjestyksenvalvojaan kohdistamaa väkivaltaa. Asia 5590/R/5410/19 on puolestaan koskenut tapahtumia, joissa henkilön on epäilty vastustaneen väkivaltaisesti poliisia, kun hänet oli otettu ravintolasta kiinni, kuljetettu poliisiasemalle ja poliisiasemalla. Syyttäjän tutkinnanjohtajuuteen kuulunut asia 5530/R/14088/19 oli puolestaan koskenut poliisin ja kahden vartijan henkilöön säilytystilassa kohdistamaa menettelyä siinä vaiheessa, kun henkilön kädet ja jalat oli jo kahlittu.

Asioiden 5590/R/5409/19 ja 5530/R/14088/19 esitutkinnat on suoritettu asianmukaisesti, mutta rikosilmoituksen osalta 5590/R/5410/19 tutkinnanjohtaja on todennut päätyneensä odottamaan poliisirikosasian tutkinnan etenemistä keskusteltuaan tapauksesta muun ohella oikeusyksikön rikosylitarkastajan kanssa.

Päijät-Hämeen käräjäoikeus antoi ratkaisunsa poliisirikosasiassa syyskuussa 2020, jonka jälkeen tutkinnanjohtaja keskusteli tutkintatoimenpiteistä esihenkilönsä kanssa. Asiasta oli vireillä kanteluja ja tutkinnanjohtaja koki tutkintaan liittyvän esteellisyysongelmia Lahdessa.

Asian 5590/R/5410/19 tutkinta siirrettiin syyskuussa 2020 Länsi-Uudenmaan poliisilaitokselle. Aluesyyttäjä teki tutkinnanjohtajan esityksestä päätöksen esitutkinnan rajoittamisesta 22.10.2020. Tutkinnanjohtajan esitys esitutkinnan rajoittamisesta perustui muun ohella siihen, että henkilö oli tuomittu tapahtumaa edeltävästä rikoksesta sakkoon ja hän oli pidätystiloissa joutunut hengenvaaralliseen tilaan.

Arviointi

Kantelu on koskenut kahden rikosilmoituksen käsittelyä (5590/R/5409/19 ja 5590/R/5410/19). Näistä rikosilmoituksen 5590/R/5409/19 esitutkinta on kestänyt noin kaksi kuukautta ja on siten suoritettu ilman aiheetonta viivästystä. Asia ei tältä osin anna aiheutta toimenpiteisiini.

Asian 5590/R/5410/19 rikosilmoitus on kirjattu 3.2.2019. Asian tutkinta siirrettiin Hämeen poliisilaitokselta Länsi-Uudenmaan poliisilaitokselle syyskuussa 2020, ja aluesyyttäjä teki asiassa päätöksen esitutkinnan rajoittamisesta 22.10.2020. Asia on siten edennyt Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksella ilman aiheetonta viivästystä.

Sen sijaan Hämeen poliisilaitos ei ollut tehnyt tutkintatoimenpiteitä noin puolentoista vuoden aikana, kun asia oli vireillä laitoksella (helmikuu 2019-syyskuu 2020). Lähtökohtaisesti tätä aikaa voidaan pitää liian pitkänä, kun asiassa ei ole tehty mitään tutkintatoimenpiteitä.

Asian käsittelyn keston vaikuttavana seikkana Hämeen poliisilaitoksen lausunnossa on tuotu esille, että kyse on ollut kokonaisuudesta, johon on liittynyt myös poliisirikosasia 5530/R/5410/19.

Totean, että rikosilmoituksilla 5590/R/5410/19 ja 5530/R/14088/19 on ollut ajallinen ja asiallinen yhteys.

Rikosilmoituksen 5590/R/5410/19 kirjaamisen jälkeen Hämeen poliisilaitos oli 13.2.2019 tehnyt valtakunnansyyttäjänvirastolle ilmoituksen 5530/S/1698/19, koska tutkinnanjohtajan arvion mukaan tutkittavana ollutta asiaa tuli tarkastella mahdollisesti poliisirikosasiana. Asiassa vaikuttaa olevan kuitenkin osin erilaisia käsityksiä, miltä osin Hämeen poliisilaitos oli ilmoituksellaan tarkoittanut saattaa asian valtakunnansyyttäjänvirastoon.

Valtakunnansyyttäjänvirastoon tehdyn ilmoituksen 5530/S/1698/19 alkuun on kuvattu poliisin ja vartijan henkilöön kohdistama menettely säilöönottotiloissa ja näin ollen syyttäjä on ilmeisesti tulkinut poliisin tarkoituksena olleen saattaa asia syyttäjälle ainoastaan tältä osin. Selvityksessään syyttäjä on muun ohella todennut: ”Selostusosaan kirjatun mukaan -- jalat ja kädet oli kahlittu siinä vaiheessa kun arvioitavakseni saatettu menettely (=mitä tapahtui sisällä säilöönottotilassa) on alkanut.” Syyttäjä on todennut, että ilmoituksen 5590/R/5410/19 tutkinnanjohtaja olisi halutessaan voinut siirtää ilmoituksen valtakunnansyyttäjänviraston poliisirikosyksikköön.

Sen sijaan Hämeen poliisilaitoksen selvityksissä on todettu, että asia oli jo alun perin ilmoitettu kokonaisuutena valtakunnansyyttäjänvirastoon. Tähän seikkaan viittaa osaltaan se, että ilmoitukseen 5530/S/1698/19 oli kuvattu tapahtumien edenneen tutkintailmoituksessa

5590/R/5410/19 kuvatulla tavalla ja kirjattu tapahtumien eteneminen siitä alkaen, kun poliisi oli ottanut henkilön kiinni ravintolasta.

Valtakunnansyyttäjänvirastoon tehdyn ilmoituksen perusteella syyttäjä on 15.4.2019 tehnyt päätöksen esitutkinnan aloittamisesta poliisin ja kahden vartijan osalta sekä ilmoittanut toimivansa asiassa tutkinnanjohtajana poliisin lisäksi myös vartijoiden osalta.

Hämeen poliisilaitoksen lausunnossa on osin arvosteltu syyttäjän tutkinnanjohtajuutta koskevaa ratkaisua ja todettu muun ohella, ettei tarkkarajaista ajallista tai muuta erottavaa tekijää ollut, jonka perusteella alusta asti jako poliisirikosasian ja toisaalta virkamiehen vastustamista koskevan rikosasian välillä olisi ollut täysin selvä. Lausunnossa on tuotu esille, että osapuolet ovat olleet samoja henkilöitä ja alkutilanteessa kyse on ollut siitä, mitä poliisi on joutunut tekemään murtaakseen henkilön vastarinnan.

Sinänsä lähtökohdaltaan kyse vaikuttaa olleen yhdestä tapahtumakokonaisuudesta, jossa henkilö on yhtäjaksoisesti vastustanut kiinniottoa. Tutkintailmoitukseen 5590/R/5410/19 kirjatun perusteella henkilö oli käyttänyt voimakasta vastarintaa vielä säilytystiloissakin.

Esitutkintalain 2 luvun 4 § mukaan syyttäjä voi johtaa esitutkintaa myös siltä osin kuin asiassa on poliisimiehen lisäksi muu epäilty, jos se on asian selvittämiseksi tarkoituksenmukaista. Valtakunnansyyttäjän syyttäjille antaman kyseisenä aikana voimassa olleen ohjeen mukaan tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa on syytä kiinnittää huomiota esitutkinnan tehokkuusnäkökohtiin (VKS 2017:3; Poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinta ja poliisirikosasiassa tehdystä syyteharkintaratkaisusta ilmoittaminen). Laki jättää syyttäjälle siten varsin laajan tapauskohtaisen harkintavallan.

Kyseisessä asiassa syyttäjä on kertonut rajanneensa tutkinnanjohtajuutensa historiallisen tapahtuman käsitteen ja siihen nivoutuvan oikeusvoima-ajattelun mukaisesti. Syyttäjä on todennut, että hänen johtamassaan tutkinnassa henkilöiden toimintaa on arvioitu tilanteessa, jossa henkilön aktiivinen haitanteko oli jo nujerrettu. Lisäksi syyttäjä on todennut, ettei hänen johtamassaan tutkinnassa epäiltynä olleet henkilöt olleet osallistuneet aikaisempiin vaiheisiin eli henkilön kiinni ottamiseen, kuljetukseen poliisiasemalle tai ottamiseen ulos poliisiautosta.

Selvityksen perusteella kyse ei syyttäjän näkökulmasta siten ole ollut siitä, että samat tapahtumat olisivat olleet tutkittavana kahdessa eri esitutkinnassa, joissa samat osapuolet olisivat olleet erilaisissa prosessuaalisessa asemassa, vaan tutkinnat on pyritty eriyttämään sekä ajallisesti että henkilöiden osalta. Minulla ei asiakirjoista ilmenevän perusteella ole aihetta epäillä, että syyttäjä olisi ylittänyt harkintavaltansa tutkinnanjohtajuudesta päättäessään.

Joka tapauksessa kantelun kohteena olevan esitutinnan viipymisessä olennaista on se, että syyttäjä oli tehnyt päätöksen esitutinnan aloittamisesta poliisiin ja kahden vartijan osalta 15.4.2019. Vaikka asiassa olisikin ollut jonkinasteista epäselvyyttä siitä, miltä osin asia oli alun perin tarkoitus saattaa syyttäjän tietoon, niin kyseisen ratkaisun jälkeen on ollut selvää, miltä osin asia on ollut syyttäjän tutkinnanjohtajuudessa. Asiassa ei ole esitettykään, etteikö Hämeen poliisilaitoksen tutkinnanjohtaja olisi tiennyt, miltä osin asia oli jäänyt hänen tutkittavakseen.

Hämeen poliisilaitos ei ollut kuitenkaan tehnyt aktiivisia tutkintatoimenpiteitä, vaan tutkinnanjohtaja on tehnyt ratkaisun jäädä odottamaan, että asiassa 5530/R/14088/19 saadaan syyttäjän ratkaisu.

Poliisihallituksen tavoin totean, että päätös esitutinnan odotuttamisesta siksi aikaa, kun toiseen asiaan saadaan syyttäjän ratkaisu, on altis arvostelulle. Asiassa on vaikea nähdä, mitä olennaista hyötyä toisen tutkinnan etenemisestä olisi tullut ottaen huomioon, että syyttäjän johtamassa esitutkinnassa on tutkittu ainoastaan tapahtumakokonaisuuden viimeisimpiä säilytystilan tapahtumia.

Vaikka asiakokonaisuuteen on liittynyt osaltaan syyttäjän tutkinnanjohtajuus, niin Hämeen poliisilaitoksella tutkittavassa asiassa on ollut kyse laajuudeltaan ja laadultaan sinänsä tavanomaisesta rikosasiasta. Viipymiselle ei ole esitetty sellaisia asianmukaisia perusteita, että menettelyä voitaisiin pitää hyväksyttävänä.

Edellä mainitut seikat huomioon ottaen yhdyn Poliisihallituksen toteamaan siitä, että esitutkintaa asiassa 5590/R/5410/19 ei ole suoritettu esitutkintalain tarkoittamalla tavalla ilman aiheetonta viivästystä. Saadun selvityksen perusteella esitutkinnan viivästyminen on johtunut tutkinnanjohtajan päätöksestä jättää tutkintatoimenpiteet odotuttamaan toisen asian etenemistä, joten toimenpiteeni kohdistuu asiassa kyseiseen tutkinnanjohtajaan.

Asian tutkinta on siirretty syyskuussa 2020 Länsi-Uudenmaan poliisilaitokselle sen jälkeen, kun tutkinnanjohtaja oli kokenut tutkintaan liittyvän esteellisyysongelmia Lahdessa. Asiassa on jäänyt osin epäselväksi, mistä esteellisyysongelmista on ollut kyse. Totean, että lähtökohtaisesti esteellisyysasiat tulisi ratkaista nopeasti jo asian käsittelyn alkuvaiheessa, mikä osaltaan edistää asian viivytyksetöntä käsittelyä.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Esitutkintaa asiassa 5590/R/5410/19 ei ole Hämeen poliisilaitoksella suoritettu esitutkintalain tarkoittamalla tavalla ilman aiheetonta viivästystä.

Kiinnitän asiassa tutkinnanjohtajana toimineen Hämeen poliisilaitoksen rikoskomisario A:n huomiota esitutkintalain velvollisuuteen toimittaa esitutkinta ilman aiheetonta viivästystä.

Lähetän päätökseni tiedoksi asiassa Poliisihallitukselle. Pyydän, että Poliisihallitus saattaa päätökseni Hämeen poliisilaitoksen sekä rikoskomisario A:n tietoon.

Lähetän päätökseni tiedoksi myös valtakunnansyyttäjän toimistoon.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Juho Lehtimäki